

VÝZKUM A VÝVOJ V OBLASTI REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY

Petra Křivánková

Zákon o podpoře výzkumu a vývoje¹⁾ vymezuje základní pojmy, jako je výzkum a vývoj. Podle tohoto zákona se výzkumem a vývojem rozumí systematická tvůrčí práce konaná za účelem získání nových znalostí nebo jejich využití. Systematická tvůrčí práce rozšiřující poznání (včetně poznání člověka, kultury nebo společnosti, metodami umožňujícími potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků) je prováděná jako základní a aplikovaný výzkum.

Článek představuje realizované programy v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj, přičemž představené programy mají převládající podíl aplikovaného výzkumu mimo výzkum průmyslový. Hlavním cílem je informovat čtenáře o tom, co se od počátku realizace výzkumu a vývoje se zaměřením na regionální rozvoj uskutečnilo – jaké programy byly realizovány, jaké projekty řešeny, a hlavně, co realizace regionálního výzkumu přinesla a kam dále může výzkum směřovat.

V České republice je v současné době několik poskytovatelů podpory výzkumu a vývoje. Převážně se jedná o jednotlivá ministerstva, dále pak o Akademii věd ČR, Grantovou agenturu ČR a další. Ministerstvo pro místní rozvoj je jedním z těchto poskytovatelů. Výzkum podporuje na základě svých kompetencí, které jsou určeny kompetenčním zákonem.

1. Úvod

Ministerstvo pro místní rozvoj je podle zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), poskytovatelem účelové podpory výzkumu a vývoje. Jednotlivé typy podpory poskytuje prostřednictvím schválených programů, které jsou koncipovány na základě kompetencí ministerstva.

Výzkum a vývoj podporovaný Ministerstvem pro místní rozvoj je co do podpory regionálního rozvoje určen zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Od počátku existence výzkumu a vývoje (rok 2004) bylo na Ministerstvu pro místní rozvoj podpořeno celkem 69 výzkumných projektů. Ty jsou zaměřené nejen na regionální rozvoj jako celek, ale také na cestovní ruch, bydlení a územní plánování. Tyto oblasti podpory má Ministerstvo pro místní rozvoj jako stěžejní orgán státní správy ve své kompetenci.

Výsledky výzkumných programů zaměřené na regionální rozvoj mohou výrazně přispět k posílení socioekonomického růstu regionů. Výsledky mohou poskytnout návod pro řešení nejčastějších problémů, jako jsou např.: vyliďňování venkovských částí regionů, nedostatek pracovních příležitostí, nedostatečný přístup k informacím apod. Využití výsledků a jejich další aplikace do praxe následně napomůže ke zlepšení celkové socioekonomické situace v daných regionech. Výsledky výzkumných úkolů nebude využívat pouze ministerstvo, ale budou přínosem pro celou veřejnost včetně podnikatelské sféry. Je velmi užitečné a žádoucí, aby výsledky, které vzniknou z podporovaných projektů, byly uplatněny v co největší míře mezi širokou veřejností. Nejdůležitějším faktorem ve vztahu k výsledkům výzkumu a vývoje je jejich uvedení a zapojení do systému řízení a praxe. Podstatou je, aby výsledek někdo využil při své činnosti. Výsledky tvoří nové poznání o věcech, jevech či

skutečnostech. Jeho použití může vést ke zlepšení postavení zainteresovaných uživatelů.

2. Program WA - Výzkum pro potřeby státní správy

2.1 Základní údaje o programu

Program nebyl členěn na podprogramy. Jelikož se jednalo o program pro státní správu, vycházelo se ze souboru samostatných zakázek ve výzkumu a vývoji poskytovatele – Ministerstva pro místní rozvoj. Okruhy samotných zakázek byly rozděleny podle kompetencí ministerstva do následujícího členění:

- regionální rozvoj,
- cestovní ruch,
- bydlení,
- územní plánování.

Doba řešení: 2004 – 2006

2.2 Cíl programu

Ministerstvo pro místní rozvoj zabezpečuje tvorbu a realizaci politiky bydlení a regionální politiky státu, koordinuje činnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při zabezpečování těchto politik a koordinuje financování těchto činností (pokud tyto prostředky přímo nespravuje). Dále zabezpečuje informační metodickou pomoc vyšším územním samosprávným celkům, městům, obcím a jejich sdružením. Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) také zajišťuje činnosti spojené s procesem zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur. Na základě této skutečnosti MMR realizovalo výzkumný program WA – Výzkum pro potřeby státní správy, kde jednotlivé výsledky ministerstvo samo využívá, nebo je svým prostřednictvím šíří dále.

1) Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje).

Cílem programu bylo poznání stavu a vývoje v oblastech regionálního rozvoje v České republice tak, aby byl jasný přínos pro ministerstvo, neboť se jedná o výzkum zaměřený na státní správu.

Hlavním cílem programu Výzkum a vývoj pro potřeby státní správy byla podpora užití výzkumu pro účelnější výkon veřejné správy v činnostech vykonávaných MMR, které je zodpovědné za regionální politiku, bytovou politiku, územní plánování a stavební řád, investiční politiku, cestovní ruch, evropskou integraci a pohřebnictví.

Hlavní cíl programu byl dále podrobněji propracován a rozdělen do jednotlivých samostatně vyhlášených veřejných zakázek ve výzkumu a vývoji pro potřeby MMR. Podrobně propracované soubory jednotlivých zakázek úzce navazovaly na záměry regionální politiky České republiky a na potřeby MMR.

2.3 Údaje o soutěži na vypsané veřejné zakázky ve výzkumu a vývoji

V rámci programu WA - Výzkum pro potřeby státní správy bylo zpracováno celkem 28 projektů z celkového počtu 73 doručených návrhů projektů. Z těchto projektů bylo:

- 16 se zaměřením na regionální rozvoj,
- 7 se zaměřením na cestovní ruch,
- 3 se zaměřením na bydlení,
- 2 se zaměřením na územní plánování.

V rámci tohoto programu byly celkem vyhlášeny čtyři soutěže na vypsané jednotlivé veřejné zakázky ve výzkumu a vývoji pro jednotlivé oblasti působnosti MMR.

První soutěž byla vyhlášena v listopadu 2004. Bylo doručeno celkem 6 návrhů projektů, z nichž k řešení bylo odborným poradním orgánem MMR (hodnotící komisí) doporučeno celkem 5 projektů.

Druhá soutěž byla vyhlášena v dubnu 2005. Do ní bylo doručeno celkem 35 návrhů projektů, z nichž k řešení bylo odborným poradním orgánem MMR (hodnotící komisí) doporučeno celkem 14 projektů.

Třetí soutěž byla vyhlášena v září 2005. Bylo doručeno celkem 18 návrhů projektů, z nichž k řešení bylo doporučeno celkem 6 projektů.

Čtvrtá soutěž byla vyhlášena v únoru 2006. Bylo doručeno celkem 14 návrhů projektů, z nichž k řešení byly doporučeny celkem 3 projekty.

2.4 Výdaje ze státního rozpočtu na řešení programu

Skutečné celkové výdaje na uskutečnění programu WA činily 29 623 tis. Kč.

2.5 Výsledky řešení programu a jejich využití, přínos a aplikace

Cílem celého programu a rozpracovaných jednotlivých veřejných zakázek ve výzkumu a vývoji bylo podpořit užití výzkumu a vývoje pro účelnější výkon veřejné správy v činnostech vykonávaných Ministerstvem pro místní rozvoj, dále pak podpořit záměry regionální politiky České republiky vycházející ze Strategie regionálního rozvoje České republiky schválené usnesením vlády č. 682/2000 a ze zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje a norem a politik Evropské unie včetně mezinárodních závazků. Lze konstatovat, že výsledky jednotlivých projektů přijatých výběrovými komisemi k řešení cíle programu naplnily.

Výsledky našly uplatnění v standardizačním, předpisovém a legislativním procesu tvorby rámců pro nové postupy, metody a strategická řešení zvyšující dynamiku, přívětivost, ale i srozumitelnost regionálního rozvoje jako takového. Výsledky některých projektů byly úspěšně uplatněny v praxi a jsou rozvíjeny v dalších výzkumných programech MMR. Všechny projekty (28) v rámci programu WA byly úspěšně ukončeny.

Následně budou představeny výsledky některých vybraných projektů.

2.5.1 Projekty s významnými výsledky

Projekty jsou rozděleny dle jednotlivých zaměření na regionální rozvoj, cestovní ruch, bydlení a územní plánování. Jde o vybrané projekty ze souborů zadaných veřejných zakázek ve výzkumu a vývoji se stručným popisem a zdůrazněnými přínosy.

1. zaměření Regionální rozvoj

Socioekonomický rozvoj regionů v ČR – kartografická vizualizace vybraných indikátorů.

Přínosem projektu je provedená expertní analýza dostupných statistických ukazatelů na regionální úrovni v prostředí ČR a EU a jejich zpracování formou kartografické vizualizace, zhodnocení vývoje a výběr pravidelně se vyskytujících ukazatelů prakticky využitelných pro sledování rozdílů ve vývoji sociálně ekonomické situace v daném území.

Expertní analýza umožňuje sledovat posun od klasických kartogramů (pohyb obyvatelstva, HDP, nezaměstnanost, zemědělství, podnikání) ke znázorňování nových vyspělých odvětví (věda a výzkum) a kvalitativních ukazatelů obyvatelstva (zdravotní stav, vzdělání). Provedená analýza dovoluje objektivnější verifikaci navrhovaných socioekonomických ukazatelů regionální úrovně používaných při kartografické vizualizaci.

Využitím vybraných údajů za okresy byly přiblíženy regionální rozdíly socioekonomického vývoje ČR a posílena východiska pro posuzování přiměřenosti tematického zaměření rozvojových projektů. Po věcné stránce byl navržen a ověřen systém a obsah ukazatelů na regionální úrovni

a na základě analýzy dostupných údajů v ČR a v EU formulována doporučení pro regionální statistiku a vizualizaci jejich ukazatelů. Výsledky projektu byly přeneseny ihned do praktického využívání. Rada regionálních a místních správ systém používá.

Zpracování přehledu veřejných a neveřejných pohřebišť v ČR.

Výzkum se zabýval studiem existence (či neexistence) veřejných a neveřejných pohřebišť v ČR. Na základě tohoto výzkumu vznikla databáze, která obsahuje určení polohy jednotlivých pohřebišť a údaj o tom, zda je dotyčné pohřebiště veřejné nebo neveřejné.

Výsledný mapový přehled hřbitovů a pohřebišť uvádí v informaci o těchto objektech údaje o výměře pohřebiště, jeho veřejném charakteru, informace o katastrálním území, místě určení a vlastníkově pohřebiště. Mapa je doplněna i o pietní místa a válečné hroby, jejichž evidence je podle zákona č. 122/2004 Sb. zajišťována Ministerstvem obrany.

První interaktivní mapa hřbitovů a pohřebišť v ČR na internetu (www stránky MMR) je nástrojem určeným veřejné správě, především starostům, ke kontrole jimi provozovaných pohřebišť. Díky uvedeným majitelům příslušných hřbitovních parcel vnáší světlo do právně-nájemních vztahů k hrobovým místům. Z hlediska celého území ČR má mapa pohřebišť jedinečný význam pro řešení mnoha závažných krizových událostí včetně katastrof největšího rozsahu. Generální ředitelství Hasičských záchranných sborů ČR na Ministerstvu vnitra se z výše zmíněného důvodu stalo prvním uživatelem centrální databáze veřejných pohřebišť ve státní správě. Občanům i zahraničním turistům mapa usnadní dohledání místa odpočinku jejich předků. Jde-li o kulturní památku, zároveň podpoří návštěvnost hřbitova a s tím související turistické služby. Je také dobrým pomocníkem pro archeology a další vědce zabývající se např. religiозní krajinou.

Ministerstvo pro místní rozvoj má ve své gesci pohřebnictví a provozování veřejných pohřebišť, které se řídí zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví.

2. zaměření Cestovní ruch

Návrh systematického výzkumu cestovního ruchu v ČR se zvláštním zřetelem na kraje.

Poprvé byl zpracován konkrétní návrh indikátorů cestovního ruchu pro potřeby organizace a řízení cestovního ruchu. K následnému využití (zejména orgány veřejné správy) byla zpracována analýza současných a nových rozvojových tendencí cestovního ruchu v regionálním kontextu po vstupu ČR do EU. V praxi ověřený návrh metodického postupu využití portfoliového modelu hodnocení nabídky je dalším přínosem pro využití v jednotlivých regionech cestovního ruchu.

Byly formulovány návrhy na zkvalitnění organizace a řízení cestovního ruchu včetně systému jeho výzkumu v České

republice. Na tuto problematiku navazují navíc i návrhy možností aplikace informačních a komunikačních technologií v cestovním ruchu ve světě (zejména v EU) ve vztahu k České republice, včetně charakteristiky informačních zdrojů pro podporu výzkumu.

3. zaměření Bydlení

Analýza opatření bytové politiky směřujících k podpoře flexibility práce v ČR. Jedná se o zcela ojedinělý výzkum v českém prostředí, který se jako první pokusil komplexnějším způsobem zjistit váhu vlivů různých faktorů na pracovní migraci. Konkrétními přínosy bylo zejména zjištění vlivu právního vztahu k užívanému bydlení a regulace nájemného na zamýšlenou prostorovou mobilitu českých domácností za pracovními příležitostmi a zhodnocení váhy vlivu těchto fenoménů a porovnání s vahou jiných možných, zejména pak kulturních a psychologických, faktorů. Tento poznatek je důležitý při přípravě koncepčních materiálů a programů bytové politiky MMR, zejména pak při hodnocení (přípravě) programů zaměřených na podporu pořízení vlastního bydlení a záměrů státu v oblasti reformy nájemného.

Výsledky projektu dávají základní doporučení týkající se podpůrných nástrojů v oblasti bytové politiky, které by mohly, při snaze o co nejvyšší efektivitu, přispět ke zvýšení prostorové mobility českých domácností za pracovními příležitostmi. Informace o znalosti a vnímání účinnosti vybraných nástrojů bytové politiky poskytují užitečnou zpětnou vazbu pro přípravu dalších koncepčních materiálů nebo konkrétních opatření v oblasti bytové politiky.

4. zaměření Územní plánování

Principy a pravidla územního plánování. Přínos projektu spočívá v uceleném návodu k řešení územně plánovací problematiky koncipovaného zejména ve vztahu k novému zákonu o územním plánování a stavebním řádu. Nový stavební zákon a prováděcí vyhlášky jsou tak doplněny o principy a postupy územního plánování, včetně teoretických východisek pro uplatňování této disciplíny. MMR výsledky projektu průběžně využívá při práci s novým stavebním zákonem i při lektorské činnosti v rámci odborných zkoušek způsobilosti.

2.6 Srovnání dosažených výsledků s cíli programu

Cíle programu a jednotlivých souborů zakázek byly zpracovány dle aktuálních potřeb regionálního rozvoje v ČR a MMR. Cíle měly vytvořit podněty pro konkretizaci nabídek jednotlivých řešitelských týmů. Z tohoto úhlu pohledu výsledky projektů splnily očekávání. Lze konstatovat, že výsledky projektů citovaných v kapitole 2.5.1. dosáhly mnohem výše, než definovaly cíle jednotlivých zakázek. To se projevilo rychlým přenosem výsledků projektů do praxe.

Například:

- při nové tvorbě strategických dokumentů MMR,
- při spolupráci s jednotlivými aktéry regionální politiky,
- při zprovoznění databáze veřejných i neveřejných pohřebišť,
- při rozvoji cestovního ruchu v jednotlivých regionech ČR,
- při tvorbě nových územních dokumentů,
- při tvorbě koncepce státní politiky cestovního ruchu aj.

3. Program WB - Výzkum pro potřeby regionů

3.1 Základní údaje o programu

Program nebyl členěn na podprogramy, ale na jednotlivé priority. Těmito prioritami jsou:

- Management regionální a místní správy
- Problémy regionální a místní správy s vysokou četností výskytu
- Dopravní obslužnost a technologie
- Neprůmyslové „deprimující zóny“
- Rozvojové plochy pro rezidenční funkci
- Využití specifických místních zdrojů ve venkovském prostoru
- Unikátní místní atraktivita
- Místní volnočasové aktivity
- Odhad nákladů na obnovu majetku a komunikace v územích postižených živelnou nebo jinou pohromou

Doba řešení: 2004 – 2006

3.2 Cíle programu

Výzkum a vývoj byl orientován na nejnaléhavější potřeby resortu Ministerstva pro místní rozvoj a na potřeby regionálního rozvoje České republiky.

Ministerstvo pro místní rozvoj v roce 2004 připravilo na základě resortní koncepce výzkumu a vývoje v oblasti regionálního rozvoje první výzkumný program zaměřený na regionální rozvoj. Stanovené prioritní oblasti výzkumu a vývoje programu WB směřovaly především k potřebám jednotlivých regionů v České republice. Priority byly naplněny jednotlivými programovými projekty, jejichž řešení bylo zahájeno v roce 2004.

Cílem programu bylo zabezpečování výzkumu a vývoje prostřednictvím poznání stavu a vývoje v oblastech regionálního rozvoje v ČR. Hlavním cílem bylo přitom zajištění trvalé podpory záměrů regionální politiky České republiky vycházející ze Strategie regionálního rozvoje České republiky schválené usnesením vlády č. 682/2000 a ze zákona 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje s využitím aplikace norem a politik Evropské unie včetně mezinárodních závazků. Tento cíl byl v souladu s evropským trendem posilování regionální a místní správy založeném na principu subsidiarity.

Hlavní cíl programu byl dále podrobněji propracován a rozdělen do jednotlivých priorit programu. Podrobně propracované priority úzce navazovaly na záměry regionální politiky a na potřeby jednotlivých regionů České republiky.

Stručný popis jednotlivých priorit:

1. Priorita *Management regionální a místní správy*

Management regionálních a místních správ nedosahuje požadované kvality. Situace je neuspokojivá zvláště v menších městech a obcích. Důraz byl kladen zejména na oblast marketingu a projektového managementu. Priorita se zaměřila na podporu oblastí v kompetenci Ministerstva pro místní rozvoj, což jsou zejména oblasti regionálního rozvoje a cestovního ruchu.

Cílem bylo stanovení postupů zlepšení znalostního a dovednostního managementu regionálních a místních správ, což povede ke zvýšení příjmů a snížení výdajů místních a regionálních správ.

2. Priorita *Problémy regionální a místní správy s vysokou četností výskytu*

Priorita byla zaměřena na hledání metod pro řešení problémů regionálních a místních správ s vysokou četností výskytu. Řada obcí a regionů řešila a řeší obdobné problémy denně. Jejich řešení každou obcí samostatně vede k neefektivnímu vynakládání veřejných prostředků.

3. Priorita *Dopravní obslužnost a technologie*

Vytvoření vyšších územně-samosprávných celků vedlo k novým požadavkům na integraci regionální dopravy. Situace v ČR po vytvoření krajů je specifická. Okruh byl zaměřen na zpracování metodiky dopravního systému na regionální a místní úrovni včetně přihlídnutí k možnostem zlepšení situace využitím alternativních zdrojů pohonu.

4. Priorita *Neprůmyslové „deprimující zóny“*

Priorita byla zaměřena na zapojení neprůmyslových pozemků a ostatních nemovitostí uvnitř a na okraji urbanizovaných území, tj. pozemků a nemovitostí, které již ztratily svoji původní funkci a jsou nedostatečně využité nebo zcela opuštěné, do sociálních a ekonomických vazeb v obcích.

Cílem priority měl být návod pro integraci neprůmyslových deprimujících zón do sociálních a ekonomických vazeb využitelných orgány obce. Při hledání návodů je třeba klást důraz na možnost využití pro inovační podnikání. Součástí očekávaných výsledků byly případové studie o integraci neprůmyslových deprimujících zón.

5. Priorita *Rozvojové plochy pro rezidenční funkci*

Okruh byl zaměřen na výzkum ploch pro rozvoj bydlení, smíšené funkce a vybavenost.

Cílem byly návody pro zapojení jednotlivých druhů ploch

do sociálních a ekonomických vazeb využitelných orgány regionální a místní správy. Očekávanými výsledky byly případové studie vzniklé za spolupráce s vybranou regionální a místní správou.

6. Priorita *Využití specifických místních zdrojů ve venkovském prostoru*

Priorita byla zaměřena na venkovský prostor (obce do 3 000 obyvatel). Důraz byl kladen zejména na specifické místní zdroje.

Cílem bylo nalezení návodu pro zlepšení možností využití specifických místních zdrojů orgány obcí pro jejich ekonomický rozvoj.

7. Priorita *Unikátní místní atraktivita*

Existují atraktivita, které lze efektivně využít pro rozvoj cestovního ruchu. Priorita byla zaměřena na vyhledávání a užití unikátních místních atraktivit využitelných institucemi místní a regionální správy pro rozvoj cestovního ruchu. Cílem bylo stanovení návodů pro postup při vytipování místních atraktivit. Tyto návody budou použitelné orgány místní a regionální správy ve všech krajích.

8. Priorita *Místní volnočasové aktivity*

Priorita byla zaměřena na postup při organizování unikátních místních účelových volnočasových aktivit institucemi místní a regionální správy k využití pro rozvoj cestovního ruchu a pro společenskou integraci ohrožených skupin.

Cílem bylo sestavení souboru místních unikátních účelových volnočasových aktivit a návodů pro jejich vyhledávání a sestavování institucemi regionální a místní správy.

9. Priorita *Odhad nákladů na obnovu majetku a komunikace v územích postižených živelnou nebo jinou pohromou*

Priorita byla zaměřena na usnadňování tvorby odhadů nákladů na vytváření podkladových materiálů a na hledání vhodných technických a programových řešení pro komunikační strategii při shromažďování dat v území po živelné nebo jiné pohromě.

3.3 Údaje o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji

V rámci programu WB - Výzkum pro potřeby regionů bylo zpracováno celkem 41 projektů:

- 10 Management regionální a místní správy
- 3 Problémy regionální a místní správy s vysokou četností výskytu
- 2 Dopravní obslužnost a technologie
- 7 Neprůmyslové „deprimující zóny“
- 4 Rozvojové plochy pro rezidenční funkci
- 4 Využití specifických místních zdrojů ve venkovském prostoru
- 9 Unikátní místní atraktivita

- 0 Místní volnočasové aktivity
- 2 Odhad nákladů na obnovu majetku a komunikace v územích postižených živelnou nebo jinou pohromou

Celkem byly realizovány dvě veřejné soutěže na tento program. První byla vyhlášena v květnu 2004. Bylo doručeno celkem 57 návrhů projektů, z nichž k řešení bylo odborným poradním orgánem MMR (hodnotící komisí) doporučeno celkem 22 projektů.

Druhá veřejná soutěž byla vyhlášena v květnu 2005. Do ní bylo doručeno celkem 26 návrhů projektů, z nichž k řešení bylo odborným poradním orgánem MMR (hodnotící komisí) doporučeno celkem 19 projektů.

3.4 Výdaje ze státního rozpočtu na řešení programu

Celková částka skutečně vynaložená na program WB resortu Ministerstva pro místní rozvoj představovala 73 337 tis. Kč.

3.5 Výsledky řešení programu a jejich využití, přínos, aplikace

Cílem celého programu a rozpracovaných jednotlivých priorit bylo podpořit záměry regionální politiky České republiky vycházející ze Strategie regionálního rozvoje České republiky schválené usnesením vlády č. 682/2000 a ze zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje a norem a politik Evropské unie včetně mezinárodních závazků. Lze konstatovat, že výsledky jednotlivých projektů přijatých výběrovými komisemi cíle programu naplnily.

Výsledky našly uplatnění v standardizačním, předpisovém a legislativním procesu tvorby rámců pro nové postupy, metody a strategická řešení zvyšující dynamiku, přívětivost, ale i srozumitelnost regionálního rozvoje jako takového. Výsledky některých projektů byly úspěšně uplatněny v praxi, jsou rozvíjeny v dalších výzkumných programech MMR. Všechny projekty (41) v rámci programu WB byly úspěšně ukončeny. Následně budou představeny výsledky z některých vybraných projektů.

3.5.1 Projekty s významnými výsledky

Projekty budou rozděleny dle jednotlivých priorit se stručným popisem a zdůrazněnými přínosy.

1. Priorita *Management regionální a místní správy*

- ***Systém k podpoře rozhodování na úrovni regionálních a místních správ.*** Řešením projektu byla zvýšena úroveň poznání problematiky regionálních a místních správ. Bylo prokázáno, že internetový poradenský systém k podpoře rozhodování na úrovni regionálních a místních správ s názvem SPR má významný vliv na rozhodování v jednotlivých regionálních územích. Databáze systému obsahuje cca 900 rozhodovacích situací, 40 tabulek, 70 datových zdrojů ke stažení a 450 odkazů. Programo-

vé řešení je přizpůsobeno potřebám dynamického řešení rozhodovacích situací na úrovni regionálních a místních správ, zejména pro potřeby malých a středních obcí.

Výsledky projektu byly přeneseny ihned do praktického využívání. Řada regionálních a místních správ systém používá. V současné době se pracuje na začlenění poradenského systému na www stránky MMR.

2. Priorita *Problémy regionální a místní správy s vysokou četností výskytu*

- **Spolupráce obcí jako faktor rozvoje.** Situace v oblasti spolupráce obcí (mezi sebou či s jinými subjekty) za účelem rozvoje je značně různorodá a složitá, jednotlivé formy se prolínají, existuje řada duplicit. Komplexní systematizace a klasifikace forem spolupráce spolu se vzájemným vymezením a kvalitativním zhodnocením nebyla dosud provedena. Navržená systematizace tvoří zásadní východisko pro optimalizaci nejen struktur spolupráce, ale i celého poměrně chaotického a živelně vznikajícího systému.
- Systematizace, klasifikace a charakteristika spolupráce obcí přispívá k vyjasnění řady vztahů, struktur a procesů spolupráce, a tak vytváří argumentační i odborný základ pro optimalizaci systému a zefektivnění forem spolupráce. Shrnutí systému spolupráce umožní jednotlivým subjektům volit nejhodnější formu pro daný účel spolupráce.

4. Priorita *Neprůmyslové „deprimující zóny“*

- **Regenerace neprůmyslových deprimujících zón** jako součást strategie regionálního rozvoje. Byla zkoumána úloha trhu a státu při revitalizaci deprimujících zón. Bylo provedeno zjištění připravenosti obcí spolupodílet se na revitalizaci deprimujících zón formou úhrady části nákladů na vypracování studie, zavedení technické infrastruktury, rekonstrukci objektu, úhrady mzdových nákladů na manažera projektu nebo celé revitalizace, a to v závislosti na formě vlastnictví objektu. Byla zpracována příručka „Metodika pro revitalizaci brownfields“, která je určena orgánům krajů a obcí a vymezuje kroky, jež je nutné učinit pro odstranění deprimujících zón – od počátečního monitoringu deprimujících zón, přes zpracování projektu a nalezení zdrojů financování až po vlastní implementaci projektů. Dále byl vytvořen nástroj, pomocí něhož lze komplexně posoudit náklady a přínosy související s regenerací deprimujících zón oproti alternativní výstavbě na zelené louce či v průmyslové zóně. Tímto nástrojem je model, který pracuje s 28 dílčími parametry, pomocí kterých jsou hodnoceny jednotlivé varianty a jehož vyústěním je index preference vyjadřující užitek projektu na jednici vynaložených nákladů. Pro podporu revitalizace deprimujících zón byl vytvořen katalog „Lokality typu brownfields a informace k rozvoji podnikání v Libereckém kraji“. Katalog je určen investorům, kteří hledají vhodné plochy pro podnikání v Libereckém kraji.

5. Priorita *Rozvojové plochy pro rezidenční funkce*

- **Výzkum ploch pro rezidenční funkce v kontextu ekonomického rozvoje Moravskoslezského kraje.** Přínos projektu je v poskytnutí podkladů veřejné správě pro nové zaměření bytové politiky i podkladů pro investory a pro pořizování a zpracování územních plánů obcí. Soubor poznatků z řešeného projektu bude využit při tvorbě strategií obcí a kraje a v územně plánovacím procesu s cílem vytvořit podmínky pro zajištění nových požadavků na rezidenční funkce. Řešení jednotlivých metodických postupů a souboru opatření umožní srovnání konkrétních projektů a zkvalitní přípravu jednotlivých subjektů veřejné správy na řešení konkrétních problémů.

6. Priorita *Využití specifických místních zdrojů ve venkovském prostoru*

- **Venkovský prostor a jeho oživení.** Oživením venkovského prostoru chápeme především oživení obcí, které se podílejí na formování krajiny. K oživení venkovského prostoru také přispívá spolupráce mezi městem a okolními obcemi. Z ní vyplývá intenzivní komplex vzájemných vztahů a závislostí. Projekt přispěl k poznání venkovského prostoru a jeho souvislostí. Výsledky umožní představitelům veřejné správy lépe formulovat rozvojové nástroje a cíleněji působit na oživení venkovského prostoru.

7. Priorita *Unikátní místní atraktivita*

- **Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR.** Přínosem projektu jsou nové poznatky vyplývající z komplexně zpracované dokumentace zabývající se potenciálem a předpoklady cestovního ruchu v ČR, která zahrnuje nejen jejich analýzu a hodnocení, jejich prostorovou diferenciaci (rajonizaci), ale také jejich možnou využitelnost (typologii). Primárním způsobem ověření dosažených výsledků je samotná publikace „Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR“.
- **Návod na rozvoj cestovního ruchu v obcích formou zážitkové turistiky s využitím historického a kulturního dědictví.** Přínosem projektu je kvalifikace problémů souvisejících s rozvojem cestovního ruchu v obcích. Problémy byly kvalifikovány ve škále od banálních po systémové, které mají kořeny v počátcích podnikání. Byl vypracován Návrh propagační strategie se zaměřením na specifika, která přináší zážitková turistika orientovaná na využití potenciálu kulturního a historického dědictví regionu. Byl vytvořen návrh jakostní známky a standardů kvality a tzv. Etické kodexy provozovatelů Návštěvnických center. Ve stejném období byl zpracován návrh smluvních vztahů s incomingovými cestovními kancelářemi a vytvořen samostatný modul pro Informační systém ČR.

3.6 Srovnání dosažených výsledků s cíli programu

Cíle programu a cíle jednotlivých priorit byly propracovány dle aktuálních potřeb regionálního rozvoje v ČR. Cíle měly vytvořit podněty pro konkretizaci nabídek projektů jednotlivých řešitelských týmů. Z tohoto úhlu pohledu výsledky výše zmiňovaných projektů splnily očekávání. Lze konstatovat, že výsledky projektů citovaných v kapitole 3.5.1. dosáhly mnohem více, než definovaly cíle programu. To se projevilo rychlým přenosem výsledků projektů do praxe, například:

- při nové tvorbě programových a strategických dokumentů obcí, krajů, mikroregionů apod.,
- při zavedení nových systémů do řízení obcí, krajů, mikroregionů apod.,
- při zprovoznění poradenského systému pro místní správu,
- při rozvoji cestovního ruchu v jednotlivých regionech ČR,
- při tvorbě nových územních dokumentů,
- byla vytvořena metodika pro odhad nákladů na obnovu majetku,
- byl vytvořen nový Atlas cestovního ruchu apod.

4. Program WD – Výzkum pro řešení regionálních disparit

4.1 Základní údaje o programu.

Program je členěn na následující podprogramy:

- 1. Podpora regionálního rozvoje
- 2. Cestovní ruch
- 3. Bydlení
- 4. Územní plánování

Doba řešení: 2007–2011

4.2 Cíle programu

Cílem programu výzkumu a vývoje „Výzkum pro řešení regionálních disparit“ je prostřednictvím čtyř podprogramů realizovat v letech 2007–2011 priority regionální politiky České republiky.

Hlavní cíle programu jsou:

- odhalení a kvantifikace regionálních disparit,
- kausální analýza těchto disparit,
- návrhy na eliminaci disparit,
- identifikovat klíčové faktory problematického vývoje v oblastech konkurenceschopnosti, inovací a podpory výzkumu a vývoje, dostupnosti vzdělání, dále územního plánování, cestovního ruchu a bydlení,
- analyzovat a rozlišit jevy s vysokou mírou spontaneity a jevy, které je možno efektivně ovlivnit regulačními zásahy,
- nalézt teoretická východiska pro rozvojovou a disparitní složku regionální politiky,
- navrhnout nástroje ke snížení regionálních disparit ve zkoumaných oblastech, navrhnout vhodná standardní kritéria pro hodnocení regionálního rozvoje a efektivity opatření.

Představení jednotlivých podprogramů

Podpora regionálního rozvoje

Cílem podprogramu je:

- nalézt a navrhnout vhodné nástroje pro efektivní snížení rozdílů mezi jednotlivými regiony České republiky a mezi jejich centry a ostatním územím (zejména v odlehlejších částech),
- navrhnout způsoby a metody celkového oživení ekonomické a sociální dynamiky rozvoje regionů.

Výhodnocení podprogramu bude provedeno na základě splnění kvalitativních indikátorů podprogramu, které stanovují konkrétní věcné požadavky na výsledky programu.

Cestovní ruch

Cílem podprogramu je:

- ověřit možnosti zvýšení ekonomického využití vhodných oblastí (z hlediska přírodních i kulturně historických předpokladů) jednotlivých regionů České republiky prostřednictvím podpory rozvoje cestovního ruchu,
- ověřit předpoklady rozvoje cestovního ruchu ve vhodných oblastech,
- nalézt způsoby, které mohou zvýšit intenzitu cestovního ruchu při rozšíření a zlepšení nabídky turistických kapacit a atraktivit včetně jejich propojení.

Výhodnocení podprogramu bude provedeno na základě splnění kvalitativních indikátorů podprogramu, které stanovují konkrétní věcné požadavky na výsledky programu.

Bydlení

Cílem podprogramu je:

- nalézt řešení pro zvýšení dosavadní nízké dostupnosti bydlení a pro celkový rozvoj bydlení v regionech (v kontextu nezastupitelného významu zabezpečení bydlení pro místní hospodářský růst),
- nalézt vhodné metody k obnově a rehabilitaci bydlení a k rozvoji nových forem nájemního bydlení, k posílení mobility pracovních sil v oblastech, kde se projevují negativní socioekonomické tendence více než v jiných oblastech regionů, v tzv. marginalizovaných oblastech. Nalézt řešení následků změn sociální a sídelní struktury vedoucí k stabilizaci rodin (zejména mladých) a omezení sociálního vylučování.

Výhodnocení podprogramu bude provedeno na základě splnění kvalitativních indikátorů, které stanovují konkrétní věcné požadavky na výsledky programu.

Územní plánování

Cílem podprogramu je:

- nalézt řešení problémů vzniklých v důsledku nevhodného využití území kraje (podpora územního plánování); najít nové metodické postupy k optimalizaci územního plánování ve vymezeném území, kde je reálný předpoklad, že územní plánování nadměrným či naopak nedostatečným způsobem reguluje využití území pro rozvoj kraje či obce.

Výhodnocení podprogramu bude provedeno na základě splnění kvalitativních indikátorů, které stanovují konkrétní věcné požadavky na výsledky programu.

4.3 Východiska a odůvodnění programu

Program vychází z Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008, podle níž resortní výzkumné programy svým zaměřením a prioritami doplňují Národní program výzkumu podle potřeb identifikovaných jednotlivými poskytovateli a podle principu optimálního využití veřejných prostředků alokovaných do oblasti výzkumu a vývoje ve prospěch společnosti.

Podpora výzkumu a vývoje je jako oblast podpory regionálního rozvoje určena zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, kde se v § 3 písm. c) uvádí: „Výzkum a technologický vývoj přispívající k celkovému rozvoji regionů se zřetelem na podporu zavádění nových technologií a inovací a posilování kapacit výzkumu a vývoje tam, kde je to pro rozvoj regionu nutné“.

Podpora výzkumu je efektivním nástrojem podpory regionálního rozvoje s dlouhodobým přínosem.

S ohledem na dosavadní dlouhodobější vývoj v jednotlivých regionech má Česká republika ve srovnání s některými zeměmi Evropské unie poměrně malé meziregionální rozdíly, které se však od počátku 90. let výrazně prohlubují. To se odráží zejména v ukazatelích vývoje životní úrovně (HDP na 1 obyvatele, nezaměstnanost aj.). Zvláště velký rozdíl se vytváří mezi Prahou (spolu se Středočeským krajem) a ostatními regiony včetně strukturálně postižených regionů NUTS II Severozápad a Moravskoslezsko, dále mezi regionálními centry a ostatním územím státu. Uvedené nerovnoměrnosti přispívají mimo jiné i k tomu, že celkový ekonomický potenciál České republiky není dostatečně využíván.

Program se zaměřuje zejména na disparity v úrovni života obyvatel sledovaných regionů. Disparity je nutné měřit (a postupně zmírňovat) v několika základních oblastech, jako např.:

- demografie (věková struktura obyvatelstva, přírůstky – úbytky počtu obyvatel),
- rozvoj lidských zdrojů (vzdělanostní struktura obyvatelstva, aktivity směřující k celoživotnímu vzdělávání),

- bydlení,
- situace na trhu práce (zejména míra nezaměstnanosti),
- čistý disponibilní důchod na obyvatele,
- ekonomická výkonnost (HDP na obyvatele a na pracovníka, tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele, odvětvová struktura ekonomiky); daňová výtěžnost,
- přírodní podmínky a životní prostředí (nerostné bohatství, využití zemského povrchu, čistota ovzduší a vod, podmínky pro cestovní ruch apod.),
- věda a nové technologie – HiTech (výdaje a přínosy),
- cenová politika (regionální odlišnosti cen jako element tržního mechanismu),
- infrastruktura,
- zdravotnictví,
- městská statistika a přeshraniční spolupráce.

5. Závěr

Po zhodnocení programu WA a WB je zcela zřejmé, že výzkum a vývoj v oblasti regionálního rozvoje bude mít vzestupnou tendenci. Pro Českou republiku z členství v Evropské unii a OECD a z jejich dokumentů jako např. Lisabonská strategie, Evropská charta regionálního plánování, Lipská charta o udržitelných evropských městech či Územní agenda Evropské unie jednoznačně vyplývá, že nové oblasti výzkumu a vývoje jsou v regionálních vědách. Regionálně zaměřený výzkum stojí před novými územními výzvami, které vyplývají z takových procesů, jakými jsou dopady globální hospodářské soutěže, dopady regionálního rozvoje či územní dopady demografických změn. Silně přesvědčení, že v globalizovaném světě neobstojí země a jejich regiony, které nebudou připraveny tyto procesy a jejich dopady poznávat, analyzovat a nebudou mít připraveny scénáře jak těmto výzvám čelit.

*Ing. Petra Křivánková
Odbor rozvoje a strategie regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj*

Informace o VaV v působnosti MMR naleznete na www.mmr-vyzkum.cz. Na těchto stránkách jsou mimo jiné zveřejněny aktuální informace o nových veřejných soutěžích a programech a dále jsou zde dostupné informace o ukončených projektech pod odkazem infobanka.

ENGLISH ABSTRACT

Research and Development within the Regional Development of the Czech Republic, by Petra Křivánková

The Czech 130/2002 Act on the Support of Research and Development defines research and development as systematic and creative work done in order to gain and/or use new knowledge. This article presents programmes carried out so far in the competence of the Ministry for Regional Development, with applied research prevailing, to inform the readers about what has been achieved in the field, which projects have been accomplished, and what the prospective bearings of the research in regional development may be. There are several providers of research and development support in the Czech Republic, such as the Ministries, the Academy of Sciences, and the Grant Agency of the Czech Republic. As one of them, the Ministry for Regional Development supports regional development research in accordance with its legislative competences.